

12 NAJVEĆIH PRAVOSLAVNIH PRAZNIKA

(7 Gospodnjih, 4 Bogorodičina, Sretenje Gospodnje koje je istovremeno i Gospodnji i Bogorodičin) (+3 PRAZNIKA VELIKIH SVETIH)

Slave ključne događaje iz života Isusa Hrista i Presvete Bogorodice. Pored nepokretnih praznika kao što su Božić, Bogojavljenje, Sretenje, Blagovesti, Preobraženje i Uspenje, u sam vrh po značaju spada i Vaskrs, koji se slavi kao „praznik nad praznicima“.

1. **MALA GOSPOJINA (ROĐENE PRESVETE BOGORODICE)** 21. septembar (nepokretan praznik)

Jedan je od najznačajnijih praznika posvećenih Majci Božijoj i u crkvenom kalendaru je obeležen crvenim slovom. Iako se u narodu naziva “mala”, njen smisao je dubok: rođenje Presvete Djeve Marije predstavlja početak ostvarenja spasenja, jer će se kroz nju roditi Hristos – Sunce pravde i Spasitelj sveta. Njom se otvara put dolaska Mesije.

U narodu se Mala Gospojina doživljava kao gospojinski praznik radosti, porodične topline i okupljanja. Posebno je poštuju žene, majke i devojke, jer je Bogorodica u hrišćanskom predanju uzor majčinstva, čistote, krotosti i posvećenosti.

Ovaj praznik se u mnogim krajevima obeležava i kao krsna slava, a često i kao zavetni dan (seoska slava), kada se narod okuplja u crkvi na liturgiji.

Po predanju, Presveta Djeva Marija rođena je od ostarelih (smatra se da su imali između 60-70 godina) i dugo bezdetnih roditelja, pravednih **Joakima i Ane**. Njihova istrajna molitva i vera postali su primer da Bog daruje onda kada čovek izgubi nadu, ali ostane veran.

Marija je, po predanju, rođena u Nazaretu. Roditelji su je, ispunjavajući zavet, sa tri godine odveli u Jerusalimski hram. Zavet je bio - ako im Bog podari dete, oni će ga posvetiti Njemu. U daljem predanju naglašava se njen miran i molitven život, koji je priprema za blagovest Arhangela Gavrila i rođenje Hrista.

Sušтина praznika nije samo priča o čudu u starosti, već poruka da Bog iz tišine i “običnog života” izvodi ono što menja istoriju.

U kanonskim novozavetnim spisima nema direktnog opisa Rođenja Bogorodice, ali je praznik sačuvan u osveštanoj tradiciji Crkve. U godišnjem bogoslužbenom krugu Rođenje Presvete Bogorodice se često naziva “početkom praznika”, dok se ciklus velikih praznika završava Uspenjem (Velikom Gospojinom).

Kraljeva crkva, Studenica, ROĐENJE BOGORODIČINO (naos, južni zid, druga zona):

2. VOZDVIŽENJE ČASNOG KRSTA (KRSTOVDAN) 27. septembar (nepokretan praznik)

Krstovdan je jedan od najdubljih i najozbiljnijih praznika u pravoslavnom kalendaru. Posvećen je **Časnom Krstu**, znaku Hristovog stradanja, ali i pobjede nad smrću. U hrišćanskoj veri Krst nije samo simbol patnje, već znak spasenja, jer je kroz Krst došlo Vaskrsenje.

Zbog toga se ovaj praznik obeležava **postom, molitvom i tišinom**, bez veselja i spoljašnje radosti.

Pronalaženje Časnog Krsta u Jerusalimu

Prema crkvenom predanju, sveta carica **Sveta Jelena**, majka cara **Konstantina Velikog**, krenula je u Jerusalim (317. godine) sa željom da pronađe mesta Hristovog stradanja.

Na Golgoti su pronađena **tri krsta** – Hristov i krstovi dvojice razbojnika. Da bi se utvrdilo koji je pravi, krstovi su prinošeni bolesniku (u nekim predanjima pokojniku). Kada je prinesen Hristov Krst, dogodilo se čudo (pokojnik je oživeo, bolestan je ozdravio), po kome je Krst prepoznat kao **Časni i Životvorni**.

Tada je jerusalimski patrijarh Makarije **uzdigao Krst visoko pred narodom**, kako bi mu se svi poklonili. Otuda i naziv praznika – **Vozdviženje**, što znači uzdizanje.

Hristov monogram (znak ili simbol sastavljen od početnih slova nečijeg imena, koja su spojena u jednu dekorativnu celinu), sastoji se od grčkog slova X (Hristos) i P (ro). Prvi put ga je upotrebio rimski car Konstantin. P podseća na pastirski štap a X na krst.

Izraz „**Ovim pobeđuj**“ vezan je za poznatu priču o rimskom caru **Konstantinu Velikom** i njegovom prihvatanju hrišćanstva. Pre presudne bitke protiv cara **Maksencija** 312. godine kod Rima, Konstantin je – prema hrišćanskim izvorima – imao **viziju na nebu**. Video je svetleći krst i natpis na nebu na grčkom “Ovim pobeđuj”. Konstantin je naredio vojnicima da na štitove stave Hristov monogram i sa tim znakom krenuo u bitku. Pobedio je i postao jedini vladar Rimskog carstva. Počinje zaštita hrišćana i ubrzo se donosi i Milanski edikt 313. godine. Zato je ovo trijumf hrišćanstva u Rimskom carstvu.

3. **VAVEDENJE PRESVETE BOGORODICE (UVOĐENJE BOGORODICE U HRAM)** 4. decembar (nepokretan praznik)

U crkvenom predanju, praznik govori o tome kako su Joakim i Ana doveli trogodišnju Mariju u Jerusalemski hram i posvetili je Bogu, ispunjavajući zavet. Doživljava se kao dan zahvalnosti i posvećenja, tihe radosti i molitve, porodičnog mira i uzdržanja.

Kraljeva crkva, Studenica, **VAVEDENJE BOGORODIČINO** (naos, severni zid, druga zona):

Freska Vavedenje Bogorodice u Sabornoj crkvi u Hilandaru:

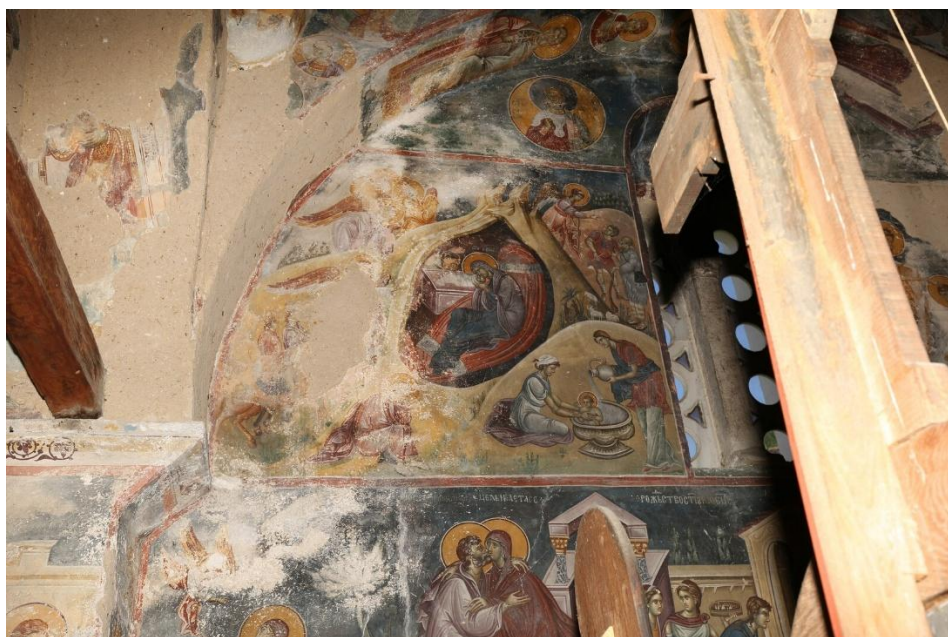
4. ROĐENJE HRISTOVO (BOŽIĆ), 7. januar (nepokretan praznik)

Sušтина **rodjenja Hristovog** nosi tajnu: Bog je postao čovek, da bi čovek po blagodati postao Bog. Zato se **Božić** ne meri jelom i bukom, već pozivom na ljubav, mir i radost.

Kraljeva crkva, Studenica, ROĐENJE HRISTOVO, detalj, kupanje malog Hrista (naos, južni zid, treća zona):

Kraljeva crkva, Studenica ROĐENJE HRISTOVO (naos, južni zid, treća zona):

Kraljeva crkva, Studenica, ROĐENJE HRISTOVO, detalj, anđeo se javlja pastirima (naos, južni zid, treća zona):

5. **BOGOJAVLJENJE (KRŠTENJE GOSPODNJE)** 19. januar (nepokretan praznik)

„Bog se javi“ „Vaistinu se javi“. 19. januara se završava period tzv. „nekrštenih dana“. Prema hrišćanskoj tradiciji, Hrist je, kada je napunio 30 godina, došao na reku Jordan, kako bi ga krstio Sveti Jovan. Osećajući da je pred njim Mesija, Sveti Jovan dočeka Isusa rečima: „Ti treba mene da krstiš, a ti dolaziš meni da ja tebe krstim“. Isus mu na to odgovori: „Ostavi sad to, jer nam treba ispuniti svaku pravdu“.

Posle tih reči Sin Božji uđe u Jordan. Tada se nad njim otvori nebo i Duh Sveti siđe na Isusa u vidu goluba. Istovremeno se sa neba čuo glas Boga Oca koji je rekao: „Ovo je Sin moj ljubljeni. On je po mojoj volji“.

Tako se, pri Isusovom krštenju, Bog javio u tri ličnosti. Bog Otac je govorio sa neba, Bog Sin se krstio u Jordanu, a Bog Duh Sveti je, u vidu goluba, sišao sa neba nad Hristovu glavu. Taj trenutak predstavlja objavljivanje Bogočoveka i uvođenje Hrista u mesijansku misiju. Događaj objavljivanja Bogočoveka, navodi se u svetim knjigama, slavi se kao Bogojavljanje.

Bogojavljenjska noć: Noć uoči praznika, po narodnom verovanju, otvaraju se nebesa i na njima se ukazuje Bog u svojoj veličini. Otvaranje nebesa i pojavu Boga na Bogojavljenje, po ovom verovanju, vezuje se za ispunjenje želje (pod uslovom da je jedina).

Kraljeva crkva, Studenica, KRŠTENJE HRISTOVO, detalj, (naos, južni zid, treća zona):

6. **SRETENJE GOSPODNJE (UVOĐENJE ISUSA U HRAM)** (SUSRET BOGA I ČOVEKA) 15. februar (nepokretan praznik, slavi se 40 dana posle Božića, slavi dan kad je prvi put Isus kao beba bio unešen u hram)

To je susret Spasitelja sa ljudima, simbolizovan kroz starca Simeona (Bogoprimca) koji je u Hristu prepoznao Mesiju. Simeon je, držeći Isusa, izgovorio čuvene reči: „Sad otpuštaš u miru slugu svojega, Gospode, po riječi svojoj, s mirom, jer oči moje videše spasenje tvoje...“. Pravednik iz Jerusalima, dočekaio je rođenje Hristovo, kako mu je Sveti Duh obećao, primivši malog Isusa u hram na ovaj dan. Slavi se kao zaštitnik dece, čije se želje na taj dan ispunjavaju. Na freskama je Simeon Bogoprimac često predstavljen sa tkaninom u rukama, jer će mu dati da uzme u ruke Isusa a ono što je sveto se ne dodiruje golim rukama.

U narodnim verovanjima, to je dan kad se susreću zima i proleće.

Kraljeva crkva, Studenica, SRETENJE, detalj, (oltar, istočni zid, treća zona) (Sveti Josif, proročica Ana i Bogorodica sa malim Hristom):

Pravedni Josif je muž Presvete Bogorodice i zakoniti staratelj malog Isusa koji ga prati u jerusalimski hram. Njegova uloga je da prinese zakonom propisanu žrtvu (dve grlice/goluba) za očišćenje, potvrđujući pokornost Starom zavetu. Često se prikazuje kako nosi 2 grlice, što prema Zakonu označava siromašnu prinosnicu za očišćenje majke.

Proročica Ana (Sveta Ana) je prva koja je obznanila Jerusalimu da ima novog Mesiju. Bila je udovica i starica a pri hramu je služila Bogu postom i molitvama. Udostojena je da na Sretenje vidi Gospoda Isusa Hrista.

Kraljeva crkva, Studenica, SRETENJE, detalj, (oltar, istočni zid, treća zona) (Sveti Simeon Bogoprimac)

7. **BLAGOVESTI** 7. april (nepokretan praznik), tačno 9 meseci pre Božića

Ovo je jedan od najradosnijih praznika u hrišćanskom kalendaru. Označava trenutak kada je arhanđel Gavriilo došao Devici Mariji i saopšio joj da će roditi Sina Božijeg – Isusa Hrista. Jevanđelje po Luci 1.28 kaže „I ušavši k njoj anđeo reče: raduj se, blagodatna! Gospod je s tobom, blagoslovena si ti među ženama.“

Arhanđeli su viši rang anđela. Najpoznariji su Mihailo i Gavriilo (objavio Blagovesti)

Kraljeva crkva, Studenica, **BLAGOVESTI**, detalj, (oltar, istočni zid, četvrta zona):

8. **ULAZAK HRISTOV U JERUSALIM (CVETI)** (pokretan praznik koji se praznuje u nedelju pre Vaskrsa)

Prema predanju, Hristos je ušao jašući na magaretu, a narod ga je dočekaao kao cara, prostirući haljine i palmove grančice. Praznik simbolizuje pobeđu života i uvek pada u nedelju, dan nakon Lazareve subote (Vrbice). Uspomena na poslednji ulazak Isusa Hrista u Jerusalim i početak njegovog stradanja. Lazareva subota: Dan je posvećen uspomeni na Lazara iz Vitinije koga je, prema predanju, Isus Hristos vaskrsao iz mrtvih četiri dana posle smrti. Priča kaže da se posle Lazarevog vaskrsavanja, Isus svečano uputio u Jerusalim.

Običaji: U crkvu se donose grančice vrbe (umesto palmovih, u Srbiji nema palmi) koje se blagosiljaju i nose kućama. U Srbiji je ovaj dan poznat i po tome što je na Cveti 1815. godine Miloš Obrenović podigao Drugi srpski ustanak u Takovu.

Kraljeva crkva, Studenica, ULAZAK U JERUSALIM - CVETI, detalj, (naos, zapadni zid, treća zona):

veći deo iste freske:

9. **VAZNESENJE GOSPODnje** je crkveni, liturgijski naziv praznika (**SPASOV DAN**) je narodni naziv. (pokretan praznik koji se praznuje četrdeseti dan posle Vaskrsa).

Tada se Hrist pred svojim učenicima vazneo na nebo. Prethodno im je rekao da će sveti Duh sići na njih kako bi mogli da šire Jevanđelje. Posle vaskrsenja, Isus Hrist je još **40 dana boravio sa apostolima**, učio ih i javljao im se.

“Idite po svemu svetu i propovedajte Jevanđelje svakom stvorenju. Ko poveruje i krsti se, biće spasen, a ko ne poveruje biće osuđen.“

Hrist ovde završava svoje zemaljsko delo. Opisano je u Delima apostolskim 1.8. Hrist se obično na freskama prikazuje u mandorli (badem na italijanskom, bela svetlost oblika velikog badema) a anđeli ga uznose na nebo dok dole stoje apostoli a u sredini je Marija sa podignutim rukama. Freska je često u gornjim zonama crkve, jer simbolizuje nebo. Ovo je slava Beograda, kad ide litija gradom.

Kraljeva crkva, Studenica, VAZNESENJE, detalj, (svod oltara, Hristos u mandorli (svetlom krugu) i anđeli):

10. SILAZAK SVETOG DUHA NA APOSTOLE/PEDESETNICA (TROJICE) (pokretan praznik koji se praznuje pedeseti dan posle Vaskrsa. Uvek pada u nedelju)

Praznik Svete Trojice, poznat i kao Duhovi ili Pedesetnica, slavi se 50. dan nakon Hristovog vaskrsenja kao silazak Svetog Duha na apostole, čime je dovršeno osnivanje Crkve i ispunjeno Hristovo obećanje o slanju Svetog Duha čime se kompletira otkrivenje Svete Trojice. Praznik označava treće lice Svete Trojice – Boga Oca, Sina i Svetog Duha. Slavi se tri dana, crkve se kite zelenilom, a običaji uključuju pletenje venčića i izbegavanje teških radova. Smatra se “rođendanom” Hrišćanske crkve.

Na freskama, Silazak Svetog Duha (Pedesetnica) prikazuje apostole u polukrugu, često sa Bogorodicom, kako sede, dok se iznad njih spuštaju plamičci vatre, simbolizujući darove Duha Svetoga. U centru se često ostavlja upražnjeno mesto koje simbolizuje Hristovo prisustvo, a kompozicija naglašava jedinstvo Crkve i širenje vere na sve narode. Po Delima apostolskim, apostoli su dobili Dar jezika – što znači da su počeli da govore različitim jezicima koje prethodno nisu znali

11. PREOBRAŽENJE GOSPODNJE 19. avgust (nepokretan praznik)

Jedan je od 12 velikih hrišćanskih praznika koji slavi trenutak kada se Isus Hristos na gori Tavor preobrazio i zasijao božanskom svetlošću pred apostolima. Simbolizuje preobražaj prirode i duhovni rast, a u narodu se veruje da od ovog dana počinje jesen. Ovaj događaj je opisan u Jevanđeljima Novog zaveta, kada je Hrist postao kao svetlost.

Po Mateju, treće godine svoga propovedanja, Isus povede svoje apostoje Jakova, Petra i Jovana u planinu Tavor. Isus se u toku naredne noći preobrazi pred njima i postade kao svetlost. Te noći se apostolima prikazaše i proroci Mojsije i Ilija i začu se glas Božiji, koji apostolima reče da nikad ne gube veru u Njega i Njegovog Sina.

Kraljeva crkva, Studenica, PREOBRAŽENJE HRISTOVO, (naos, zapadni zid, treća zona):

12. USPENJE PRESVETE BOGORODICE (VELIKA GOSPOJINA) 28. avgust (nepokretan praznik)

Ovaj praznik je uspomena na smrt Bogorodice i njeno vaznesenje na nebo a njime se završava dvonedeljni post. Poslednji je veliki praznik crkvene godine koja počinje 1. septembra a završava se krajem avgusta. Uspenje je od „uspavati se“, tj. umreti. Po predanju, Apostoli su je sahranili u grobu a Hrist je potom vaskrsao njeno telo i uzneo je na nebo. Hrist sam sebe vaskrsava, a majku on vaskrsava.

Scena Uspenja Presvete Bogorodice je obavezan motiv u pravoslavnom fresko slikarstvu. Slika se na zapadnim zidovima naosa, osim na primer u Studenici gde je na severnom zidu. U Sopoćanima, zadužbini Nemanjića iz 13. veka, oslikana je jedna od najlepših predstava Uspenja, Sa Hristom koji u naručju drži novorođenu dušu Bogomajke, zagledan u njeno telo na odru. Ta freska je 1961. godine na izložbi u Parizu proglašena za najlepšu fresku srednjeg veka.

Sopoćani, Uspenje:

Kraljeva crkva, Studenica, USPENJE, detalj:

Među velikim praznicima spadaju još i praznici u čast svetih. To su:

13. Rođenje Svetog Jovana Krstitelja, IVANJDAN 7. juli (nepokretan praznik)

Preteča gospodnji, sveti Jovan Krstitelj, rođen je tačno 6 meseci pre Hrista. Roditelji njegovi, prvosveštenik Zaharije i majka Jelisaveta, bili su pobožni ljudi. Ostarivši, dugo su molili Boga da im podari dete. Arhanđel Gavrilo objavi Zahariji radosnu vest. I rodi starica Jelisaveta sina, proroka.

Irod koji vladaše u to vreme, kada saznade da se rodio prorok, naredi da se pobiju sva novorođena deca u Vitlejemu, ali majka Jelisaveta uspe sa svojim čedom da pobegne u pustinju, gde posle nekog vremena i umre a mali Jovan ostade sam na staranje Bogu i anđelima. U pustinji je ostao sve do onog trenutka kada je dobio znak od Boga da je vreme da prethodi i najavi dolazak Hristov.

U narodu je lep običaj da se od ivanjskog livadskog cveća pletu venci. Oni simbolišu lepotu prirode koju je Bog stvorio i darovao čoveku na uživanje.

14. Sveti apostoli Petar i Pavle, PETROVDAN, 12. juli (nepokretan praznik)

Prvaci hrišćanske crkve, stubovi Crkve i najznačajniji propovednici jevanđelja. Petar, rođen kao Simon, ribar iz Vitsaide i brat apostola Andrije Prvozvanog, Isus mu je poverio ključeve Carstva nebeskog.

Pavle, rođen u Tarsu kao Savle, progonitelj hrišćana koji se preobratio.

Obojica su postradali u Rimu oko 67. godine za vreme vladavine Nerona. Petar je raspt na krstu naglavačke (jer se smatrao nedostojnim istog stradanja kao Hrist) a Pavle je posečen mačem jer je bio građanin Rima.

15. Usekovanje glave Svetog Jovana Krstitelja, 11. septembar (nepokretan praznik)

Dan strogog posta, kojim se obeležava mučeničko stradanje Preteče Gospodnjeg.

Prema predanju, car Irod je po nagovoru Irodijade naredio odsecanje Jovanove glave, koja je doneta na tanjiru, zbog čega se izbegava da se jede iz tanjira, upotreba noževa i crvene hrane

ЕРАРHIЈЕ У SRБИЈИ:

Епархије Српске православне цркве у Србији (2006. године)